

## Autoreferat

1. **Imię i nazwisko:** Maria Obrusznik-Partyka
2. **Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:**
  - 1995 r.: magister filologii polskiej, dyplom z wynikiem bardzo dobrym wydany przez Wydział Filologiczno-Historyczny Uniwersytetu Opolskiego (nr dyplomu: 9017) na podstawie rozprawy *O powieściach Stanisława Przybyszewskiego*, promotor dr hab. Leokadia Pośpiech, recenzent: dr hab. Adela Pryszczewska-Kozołub;
  - 1999 r.: doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, dyplom wydany przez Wydział Filologiczny Uniwersytetu Opolskiego na podstawie rozprawy pt. *Litteraria na łamach „Biesiady Literackiej”* napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Wiesława Olkusza; recenzenci: dr hab. prof. UO Władysław Hendzel, prof. dr hab. Lech Ludorowski;
3. **Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:**

1 października 2000 do 30 września 2016 roku adiunkt w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim (wcześniej: Akademia Świętokrzyska, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy);
4. **Wskazane osiągnięcia wynikające z art. 16 ust.2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):**
  - a). Tytuł: *Józef Ignacy Kraszewski w świetle korespondencji z Władysławem Belzą*
  - b). Autor, tytuł, rok wydania, nazwa wydawnictwa:

Maria Obrusznik-Partyka, *Józef Ignacy Kraszewski w świetle korespondencji z Władysławem Belzą*, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, Piotrków Trybunalski 2016, ss. 375.

Recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Tadeusz Budrewicz; dr hab. Pelagia Bojko
  - c). Omówienie osiągnięcia naukowego:

Twórczość Józefa Ignacego Kraszewskiego cieszy się stałym zainteresowaniem literaturoznawców. W XXI wieku powstało kilka interesujących monografii i wydawnictw zbiorowych, w których badacze próbują zmierzyć się z fenomenem nestora polskiego powieściopisarstwa. Analiza stanu badań „kraszewskologicznych” pokazuje dwa podstawowe kierunki zainteresowań badaczy. Pierwszy omawia twórczość Kraszewskiego w szerokim kontekście literatury, sztuki i

kultury XIX wieku. Drugi związany jest z tendencją do „uwspółcześniania” literatury XIX wieku, poszukiwania źródeł XX wieku lub wykorzystania współczesnych metodologii do literatury epok wcześniejszych.

Stosunkowo mniejszym zainteresowaniem cieszy się korespondencja pisarza, chociaż badacze wielokrotnie zwracali uwagę, iż stanowi ona ważne źródło wiedzy o jego życiu i twórczości. Bogactwo materiału faktograficznego potwierdzają zapoczątkowane przez Wincentego Dankę wydania listów do rodziny i Teofila Lenartowicza oraz późniejsze edycje listów do Władysława Chodźkiewicza i Władysława Maleszewskiego. Niemal zupełnie niewykorzystane są listy znajdujące się w rękopisach zarówno te pisane ręką Kraszewskiego, jak i te, których był adresatem.

W zachowanych zbiorach wyróżnia się korespondencja z Władysławem Bełzą, która zawiera nieznanne fakty dotyczące codziennych spraw Kraszewskiego i Bełzy z lat 1868-1887, ich pomysłów i planów pisarskich, powstania i działalności Macierzy Polskiej oraz szeroko rozumianego życia społecznego w Galicji. Zespół ten stanowi podstawową bazę materiałową osiągnięcia naukowego *Józef Ignacy Kraszewski w świetle korespondencji z Władysławem Bełzą*. Praca składa się z dwóch części. Część pierwsza to monograficzne ujęcie problematyki objętej tytułem. Część drugą stanowi *Aneks*, w którym zamieszczono 426 listów (206 listów Kraszewskiego, 220 listów Bełzy) z komentarzem.

Celem pracy jest uzupełnienie biografii Kraszewskiego. Pisarz interesuje mnie jako osoba publiczna i jako człowiek. Zarówno Wincenty Danek, autor najpełniejszej biografii samotnika z Drezna, jak i Tadeusz Budrewicz czy Stanisław Burkot zwracają uwagę na jego aktywność w sferze publicznej. Zaproszenia do współpracy i członkostwa, prośby o objęcie patronatem różnych inicjatyw, prośby o rady, wskazówki bibliograficzne, opinie o przesyłanych próbach literackich czy pomoc materialną i protekcję pojawiają się w listach od różnych osób. Niestety stosunkowo niewiele zachowało się odpowiedzi Kraszewskiego, tym cenniejszy jest dwugłos z Bełzą, który doskonale ilustruje przypisywane pisarzowi role społeczne oraz sposób jego działania. Lektura listów pozwoliła pokazać szeroki zakres spraw konsultowanych z Kraszewskim, sposób patrzenia na konkretny problem i podstawowe kryterium – użyteczność dla rozwoju nauki, dla kultury narodowej czy dla oświaty wśród najniższych warstw społecznych. Na podstawie dwugłosu korespondencyjnego można mówić o swoistej jednoosobowej firmie konsultingowej

świadczącej usługi doradztwa, pośrednictwa, protekcji i reklamy - firmie «Kraszewski. Non profit».

W biografii pisarza ważny był rok 1879. Obchodzony wówczas jubileusz pracy literackiej potwierdzał jego wysoką pozycję społeczną i autorytet, ale uaktywnił również krytyków i przeciwników ideowych. Swoistym pokłosiem obchodów było utworzenie w 1882 roku Macierzy Polskiej z siedzibą we Lwowie. Korespondencja z Bełżą odsłania kulisy powstania instytucji i jej działalność do 1887 roku – nieznanne szczegóły prac nad statutem, strukturą organizacyjną, obsadą personalną zarządu Macierzy Polskiej, problemami z pozyskiwaniem tekstów do druku czy kolportażem wydawnictw. Na podstawie tego zespołu listów widać jak trudno było koordynować prace organizacyjne z Drezna i jaki był realny wpływ Kraszewskiego jako kuratora na decyzje podejmowane przez władze instytucji (sprawa czasopisma dla ludu „Niedziela” czy ogłoszenia konkursu dotyczącego kwestii żydowskiej).

Listy do Bełży nie tylko uzupełniają biografię Kraszewskiego jako pisarza i osobę publiczną, ale pozwalają zrekonstruować cechy charakteru i osobowość. Wyłania się nich obraz człowieka skromnego, wrażliwego na cudzy los i chętnie pomagającego innym. To typ pracoholika i domatora, dla którego podróż to albo obowiązek, albo konieczność, które rekompensuje sobie oglądając piękne krajobrazy i poznając nowych ludzi. To także portret schorowanego, starzejącego się człowieka, samotnego i wyobcowanego. Kraszewski z listów do Bełży ma nieco inne oblicze, niż to, które znane jest z listów do rodziny, Teofila Lenartowicza, Władysława Chodźkiewicza czy Władysława Maleszewskiego i bardziej przypomina postać utrwaloną na fotografiach z 1879 roku - poważnego, starego i smutnego człowieka.

W *Aneksie* umieszczono wszystkie zachowane listy wchodzące w skład dwugłosu Kraszewski-Bełża. Stanowią one uzupełnienie materiału dowodowego części interpretacyjnej oraz kontekst dla omawianych problemów i wzajemnych relacji korespondentów. Przygotowując komentarze sięgnięto zarówno do wydanych listów Kraszewskiego, jak również do tych znajdujących się w rękopisach. Dużą wartość informacyjną miała także mało znana korespondencja Bełży oraz ówczesna prasa. Lektura pism wychodzących we Lwowie, Krakowie, Warszawie czy Poznaniu pozwoliła wyjaśnić sprawy poruszane przez autorów listów i umieścić je na tle życia społecznego Polaków w trzech zaborach. Prezentowane w *Aneksie* listy mogą być wykorzystane przez literaturoznawców i historyków.

## 5. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze:

Praca nad rozprawą doktorską (zmieniona wersja drukowana pt. *Literatura i krytyka na łamach „Biesiady Literackiej”*, 2002) skierowała moją uwagę na dwa kręgi zagadnień.

Pierwszy związany jest z literaturą drugiej połowy XIX wieku. Interesują mnie tematy, gatunki i kategorie estetyczne obecne w literaturze postyczeniowej. Efektem tych zainteresowań są szkice na temat motywów nokturnowych w polskiej literaturze realistycznej (*Oswajanie nocy (na przykładzie wybranych utworów z epoki pozytywizmu)*; *Cmentarne pejzaże w prozie polskiej epoki pozytywizmu*) oraz tekst poświęcony obrazowi Słowiańszczyzny Południowej w piśmiennictwie drugiej połowy XIX wieku. Przegląd realizacji tekstowych motywu nocy czy cmentarza pozwolił pokazać jak popularne w epoce romantyzmu tematy ulegały zmianom pod wpływem pozytywistycznego światopoglądu filozoficznego i mimetyzmu.

Kwestie estetyczno-swiatopoglądowe epoki pozytywizmu interesowały mnie również przy okazji rozważań o dramacie. Utrwalone w literaturze przedmiotu przekonanie, iż tragedia i dramat historyczny po roku 1864 mają niewielką wartość artystyczną i są epigońskie spowodowały, że gatunki dramatyczne nie przyciągały uwagi badaczy. Jednak lektura ówczesnej prasy, która systematycznie zamieszczała sprawozdania ze spektakli i recenzje książkowych wydań utworów dramatycznych, przekonała mnie, iż warto zbadać temat obecności tragedii i dramatu historycznego w epoce dominacji prozy. Wstępne ustalenia i kierunki dalszych poszukiwań zawarłam w szkicu *Pozytywistyczne wydziedziczenie tragizmu. Problem tragedii w pozytywizmie. Rekonesans oraz Małe historie „wielkich” ludzi. (Uwagi o dramacie historycznym w epoce pozytywizmu)*. Analiza wypowiedzi krytycznych formułowanych przez krytyków o różnej orientacji ideowo-estetycznej i różnego autoramentu pokazała m.in. jaka była świadomość gatunku i jaki wpływ na oczekiwania wobec twórców miał rozwój powieści historycznej czy dramat o tematyce współczesnej. Pomimo tego, że opublikowane później monografie (np. M. Dybizbański *Tragedia polska drugiej połowy XIX wieku – wzorce i odstępstwa*, Poznań 2009; I. Gosik-Kapelińska *Historia dramatem pisana. Dramat historyczny w epoce pozytywizmu*, Kraków 2011) omawiają interesujące mnie zagadnienia, dramat historyczny epoki pozytywizmu pozostaje w kręgu moich zainteresowań badawczych.

Współczesne literaturoznawstwo daje duże możliwości badania tekstów. W odniesieniu do literatury postyczeniowej interesujące dla mnie są ujęcia



antropologiczno-kulturowe. Taki sposób odczytywania tekstów wykorzystałam w studium o starości u Kraszewskiego i Bolesława Prusa oraz w szkicach rekonstruujących „męski świat” w wybranych utworach Henryka Sienkiewicza i emancypacyjne utopie w *Nad Niemnem* Elizy Orzeszkowej (*Starego człowieka portret własny – Józef Ignacy Kraszewski; Problem starości w utworach literackich i «Kronikach» Bolesława Prusa; Męski świat w wybranych utworach Henryka Sienkiewicza; Kobiety w „krajnie nigdzie”. Rzec o emancypacji kobiet w twórczości E. Orzeszkowej*).

Drugi krąg interesujących mnie zagadnień związany jest z szeroko rozumianym życiem kulturalnym w drugiej połowie XIX wieku. Pamiętniki z epoki, ówczesna prasa czy prywatna korespondencja pozwalają rekonstruować codzienne życie Polaków oraz różne formy ich aktywności publicznej. Efektem tych zainteresowań jest opracowanie około 100 biogramów do *Słownika elit dawnych ziem wschodnich Rzeczypospolitej* oraz dwóch biogramów do *Polskiego słownika biograficznego* (szczegóły w wykazie publikacji). Ponadto od kilku lat zajmuję się korespondencją Kraszewskiego. Dotychczasowe badania zaowocowały opracowaniem listów do Władysława Maleszewskiego ( i Władysława Bełzy (wykorzystane w monografii stanowiącej osiągnięcie naukowe) oraz szkicem o Macierzy Polskiej we Lwowie. W przygotowaniu do druku są kolejne, ciekawsze bloki listów oraz artykuły o życiu kulturalnym w drugiej połowie XIX wieku.

## 6. Działalność dydaktyczna i popularyzatorska

W latach 2000-2016 prowadziłam zajęcia dydaktyczne (wykłady i ćwiczenia) z przedmiotów kierunkowych i specjalnościowych (literatura polska epoki pozytywizmu; dydaktyka literatury i języka polskiego) oraz przedmiotów fakultatywnych dla studentów filologii polskiej i historii (Powieść historyczna: prawda i fikcja; Literacki obraz codzienności). Ponadto w latach 2006-2015 prowadziłam seminarium magisterskie, a po wprowadzeniu systemu bolońskiego seminarium licencjackie z literatury polskiej drugiej połowy XIX wieku (25 wypromowanych magistrów; 14 wypromowanych licencjatów).

W latach 2012-2016 prowadziłam działalność popularyzującą wiedzę w lokalnym środowisku: wykłady wśród słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku w

Piotrkowie Trybunalskim i Radomsku; wykłady i warsztaty dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Radomsku, Bełchatowie i Tomaszowie Mazowieckim.

W 2009 i 2011 roku na zaproszenie Stowarzyszenia Nauczycieli Polonistów wygłosiłam wykłady podczas konferencji dla nauczycieli języka polskiego organizowanych w Świnoujściu. W 2013 roku na zaproszenie Naczelnej Dyrekcji Archiwum Państwowego w Warszawie i Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim wzięłam udział w projekcie z okazji Roku Julian Tuwima zakończonego publikacją książkową o charakterze popularyzatorskim, ale zawierającą nieznanne materiały archiwalne związane z poetą (*Twórczość Juliana Tuwima w: „A może byśmy tak...” porozmawiali o Tuwimie*, oprac. T. Matuszak, L. Pacan-Bonarek, M. Obrusznik-Partyka, Warszawa-Piotrków Trybunalski 2013; mój wkład: 30%).

## 7. Działalność organizacyjna

Oprócz pracy naukowo-dydaktycznej czynnie uczestniczyłam w pracach organizacyjnych Instytutu Filologii Polskiej i Wydziału Filologiczno-Historycznego piotrkowskiej Filii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach:

- 2002-2008 – byłam Instytutowym Koordynatorem Europejskiego Systemu Transferu Punktów Kredytowych; w każdym roku akademickim przygotowywałam *Pakiet informacyjny ECTS dla studentów* w ramach programu Erasmus-Sokrates; uczestniczyłam w pracach przy wprowadzaniu Systemu Bolońskiego
- 2008-2012- byłam członkiem Rady Wydziału Filologiczno-Historycznego jako przedstawiciel młodszych pracowników naukowych
- 2012-2016 – pełniłam funkcję prodziekana ds. ogólnych Wydziału Filologiczno-Historycznego, przewodniczącej Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia, przewodniczącej (lub zastępcy przewodniczącego) Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej. Byłam członkiem Senatu Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (uczestniczyłam w pracach trzech senackich komisji);
- W maju 2016 roku zostałam wybrana na prodziekana ds. studenckich Wydziału Filologiczno-Historycznego oraz członka Senatu UJK i pełniłam te funkcje od 1 do 30 września 2016 roku. W tym okresie przewodniczyłam również Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia oraz Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej.

Marie Obrusznik-Partyka